

JOAN M. RIBERA

UNA ALTRA LECTURA DE RAMON DE PERELLÓS
PRÈVIA AL SEU VIATGE
(Primera part)

I. Incipit Cambridgensis

Altra vegada amb el *Viatge del Vescomte Ramon de Perellós i de Roda fet al Purgatori nomenat de Sant Patrici*. I ara no per cercar cap presumpta disposició de seqüències. Tampoc signes d'humanització que van del viatge geogràfic a l'ultraterrenal, físics ambdós. Ara, tornar sobre el precoç *turista arturià*, és per resseguir la seva projecció en la història de la literatura, el seu tercer viatge, d'ell i del text. Això mitjançant la prova manuscrita i, potser, no editada, fotocopiada a la meva carpeta. Hi haurà sorpreses? Segurament. Poc queda per descobrir. I per transcriure i editar? D'això prou més. Si una notícia, però, em demostra que el document era conegut, caldrà replantejar-se què fer. Potser es va desestimar la seva significació més enllà de constatar la seva existència. Vaig, doncs i com si digués, amb el document i del document a la referència. I no al contrari. Això si la cita apareix. Si no, tenim el document. I nosaltres decidim aquella significació. És, potser, aquest l'únic poder que ens permet la filologia.

He pensat: les referències bibliogràfiques romàniques presenten un perímetre tancat, a més de revisat. Al capdavant, la tradició del Purgatori de Sant Patrici és irlandesa. De l'àmbit cèltic a la bibliografia en anglès deu haver una coordenada informativa fins ara, penso, prou desatesa des de casa nostra. És cap a ella que em giro. L'any sabàtic permet fer *turisme acadèmic* -una mena de turisme, en mancar-nos la cavalleria, tal vegada substitutori del que va fer el Vescomte- i fer-se un cau als pupitres assolellats -cal prendre la façana sud- de la Widener Library (H.U). És allí, mentre vull avançar cap al segle XVI per saber si hi ha o no notícies de més documents amb versions peninsulars del seu viatge, que el Vescomte em tira cap al seu propi fi de segle. Tota la informació, tots els volums que em poden portar cinc-cents endavant, passen abans per H. de Saltrey i pel seguici de cavallers europeus que repetiren el camí d'anada i de tornada del seu Owein. Del XII, segle del *Tractatus Sancti Patricii*, a finals del XV, 1497, primera data de prohibició contra l'entrada purgativa de l'illa de Stations, al llac Dergh (Donegal), tot hi és. I cal acceptar que la per a mi nova bibliografia comp-

ta, i força, amb Perellós. El Vescomte, diplomàtic, ha jugat bé amb les seves credencials que a mi m'han esperat fins ara aquí -pupitre 230, recordeu-ho, direcció sud. Això -ara ho penso- no podia ésser gratuït, però -sempre ho he admès- puc ésser molt despistat.

I diré el que ha passat: la bibliografia amb què tracto recupera, entre d'altres, el llibre sobre visions del francès Ph. de Félice [1906]. Ja hi som, altra vegada, al cercle romànic de partida. Reconec, però, que esmentat per R. Miquel i Planas [1914-2: pp. 17-19, n. 2] i per A. García Solalinde [1924: pp. 219-221, n. 2,5,1,2], les directrius i les perspectives dels seus treballs traguieren en un determinat moment la referència dels meus interessos i *-mea culpa-* no el vaig llegir, Ph. de Félice. Per acte de contricció i per facilitat de tenir-lo a mà, decideixo fer ara un intermedí romànic. A les pàgines 21-27 em dóna informació coneguda. Així, que els dos primers en esmentar ubicacions per a la seu irlandesa del Purgatori foren Jocelyn de Furness cap a 1183 -en un puig- i Giraldus Cambrensis abans de 1187 -en una illa. Sols després H. de Saltrey -llegeixo per una altra banda- tingué l'encert -informat o imaginat; veure referències a la historicitat d'Owein i estat actualitzat de la qüestió en Y. de Pontarcy [1995: pp. 4-6]- de portar enllà un cavaller i ja tenim tota la noblesa europea interessada per tres segles a anar-hi o a rebre relacions a fur i mesura que el *Tractatus* es convertí en un reclamat *best seller* medieval. El cas és que Ph. de Félice conta part de la informació que Giraldus Cambrensis escriu sobre Irlanda a *Topographia Hibernica*. I és en llegir com els primitius irlandesos preparen brou que el futur rei ha de beure en el ritual de la seva confirmació com a tal, que lligo amb allò de "lo brou de la carn" que Perellós repeteix un parell de vegades. Després ja penso en l'alè de món primitiu i salvatge també coincident entre els dos en construir les seves respectives visions irlandeses. Dos o una, per a Perellós d'origen llibresc? És més tard que J. P. Mahaffy [1919: pp. 15-16]¹, amb una frase genèrica que deixa com a pendent un treball sobre coincidències, préstecs i deutes, em fa, tan despistat com de vegades sóc, cercar la suposada font. A la Widener Library tot és qüestió de, rere l'ordinador, cercar el prestatge, pis amunt, soterrani avall -diuen que d'aquí ve la rendable noció borgiana del que és la literatura, d'una biblioteca feta en honor d'un hereu enfonsat amb el Titànic- i agafar el llibre. El llibre ara és l'esmentada *Topographia Hibernica* de Giraldus Cambrensis.

Cavil·lo: com se'ls ha pogut passar si la veritat és així de fàcil? És clar, la citada limitació bibliogràfica. R. Miquel i Planas [1914-1: p. 335], en resumir el seu acurat estudi sobre el text de Perellós, encapçala l'apartat amb un: "De les notícies que hem anat donant en el transcurs d'aquestes notes, sobre la bibliografia espanyola del Viatge d'Owein ..."

Però no. Queda dit que R. Miquel i Planas coneix el llibre de Ph. de Félice i transcriu una llarga nota on el francès conta l'estat actual de l'illa i l'origen i els visitants il·lustres del santuari. Doncs, ha estat sols una associació per part meua el que potser acabi amb la ja tradicional valoració del retrat que Perellós fa de la seva visita al regne dels Irises, a les terres del rei Yrnel? R. Miquel i Planas [1914-1: pp. 300, 309, 310] sentència de "pura faula", d'"original" i de collita "...de sa fantasia" tot el relatiu als costums dels irlandesos "... sots la garantia de ses personals impressions"². J. Rubió i Balaguer [1984: vol. I, p. 243] diu que l'autor "... sap observar, no perd detall, interpreta a la seva manera la vida social i popular irlandesa..."; i M. de Riquer [1984: vol. 2, p. 510] parla de "... preciós document sobre la vida i els costums dels irlandesos i d'una illa tan llunyana per als catalans d'aquell temps", semblant a "... un modern reportatge periodístic sobre un país exòtic".

Cal, doncs, fer-se amb el tractat de Giraldu Cambrensis. Un usuari nadiu, però, em guanya la mà. Cada referència de les diferents edicions que vaig localitzant, l'ha retirada ell prèviament. La de Th. Wright [1863], la de J. F. Dimock [1867]. Jo, al pupitre 230, penso que tampoc aquí el món és perfecte. A més ja neva. Però, fins la neu va captivant-me i la xarxa informàtica va posant el seu granet: mentre un servei de reclamació -oh!- li farà a l'esmentat usuari lliurar-me per unes setmanes la versió llatina cercada, per altres vies se'm van confirmant altres caus propers de les peces requerides, a la Hillis Library -versió anglesa- i a la Hughton Library -antigues versions manuscrites-. El món tampoc aquí és perfecte, malgrat -cal reconèixer-ho- el savi equilibri entre sol i neu sobre les façanes de roja fosc. Però la parcel·la de la biblioteconomia s'apropa, i força, a la perfecció.

II. Viator Cambrensis

Més enllà del que sembla l'afany inútil de la seva vida, aconseguir un càrrec eclesiàstic, fins i tot més enllà de la relació de la seva obra autògrafa o atribuïda, de Giraldu o Giraldi Cambrensis (també Gerald de Barri, Gerald of Wales o Sylvester) [c. 1146-1147? - doc. f. 1220]³, ens interessa qualque de més rònc. Això és, la interrelació entre viatges personals i escriptura. Doncs, si a París va sojornar una llarga estada per estudis -deduïm per cronologies revisades que entre 1169-1171 o 1170-1172, essent aquesta darrera la data de tornada a Anglaterra- i allí va tornar de 1176 a 1180, per estudiar teologia i essent proposat com a professor de dret a la Universitat de París, càrrec que no acceptà, sembla que d'aquesta experiència li queda la bona coneixença dels poetes

llatins allà glosats i de matèries religioses sobre les quals polemitzarà en els seus escrits. Després d'aquestes dates, el 1185 -per designació de Henry II per acompanyar el príncep John (després Sense Terra)- viatjarà a Irlanda, on ja havia estat en 1183, i en 1188 -amb el Primat Baldwin, arquebisbe de Canterbury, per a predicar la Tercera Creuada a Gal·les. Aquests dos itineraris els aprofitarà per a arreplegar material entre llegendari i el que avui anomenariem com a etnogràfic -això, a partir de la seva experiència o, com se l'ha pogut acusar, de cròniques irlandeses antigues que revisà i destruï- que ordenarà en volums a la tornada. *Topographia Hibernica* (o -ae), *Expugnatio Hibernica*, *Itinerarium Cambrensis* i *Topographia Cambriae* són els més interessants en aquest sentit. Sobre l'abast del seu contingut, potser i pels judicis lleigits, han estat les diferents maneres en el temps d'apropar-se al món medieval les que han marcat el rebuig o la comprensió davant la seva informació.

Rere el viatge a Gal·les passà al continent per seguir el camí de la Creuada cap a Terra Santa, períple del qual podria haver derivat una nova relació que no fou possible, ni una cosa ni l'altra, perquè Richard I aconseguí que fos disculpat de creuar-se i el féu tornar per administrar compartidament amb el bisbe Ely el regne en la seva absència. Retirat de la cort, no obstant, per diferència de criteris, entre 1192-1198, i amb un projecte frustrat de nou viatge a França, després d'aquesta data viatjarà tres vegades -1199, 1201, 1202- a Roma per a defensar els drets de la diòcesi de St. Patrick, seu metropolitana de Gal·les, finalment aconseguida, en contra de Canterbury. Les preocupacions -o obsessions- eclesiàstiques són les que potser aquesta vegada no permeteren traduir el seu interès per tradicions i costums de les terres visitades. Potser, també, això li sorgia davant altres ambients. Th. Wright [1863: IX-X] recorda que, d'acord amb pasatges de *Topographia Hibernica* i d'altres obres l'únic projecte d'escriptura descriptiva rere l'exercici irlandès el pensà per a Gal·les, Anglaterra i Escòcia i no va realitzar els dos darrers. París i Roma, espais topificats d'estudi i de fe, en qualsevol cas no provocaren el precoç etnògraf. Perduda finalment l'esmentada diòcesi i encara que respectat pel rei i l'església, es retirà per dedicar-se a la seva obra.

Giraldus Cambrensis, qui, segons diu als escrits autobiogràfics, recuperant un costum dels poetes de l'antiguitat clàssica [*Gestis Suis*, llib. II, cap. XIV], el 1187 va llegir públicament durant tres dies als diferents estaments -pobres, doctors i estudiants, burgesos i soldats-, i amb gran èxit la seva *Topographia Hibernica* a Oxford, com a polemista ha estat després considerat una mica fatu, i com a historiador bastant partidista. Cal recordar, malgrat això, que en la seva estada de 1185 a Irlan-

da no compartí els procediments censurables del príncep John. Això, tal vegada, dignifiqui la seva imatge. I en qualsevol cas, "With all these different qualities, Giraldus Cambrensis is one of the most agreeable prose writers of the middle ages", segons valoració del seu editor Th. Wright [1863: VIII].

Alguns dels trets i assumptes tractats per Giraldus Cambrensis, i que el fan així d'interessant, es poden constatar a *Topographia Hibernica*. D'entrada, a l'*Introitus*, la tria del seu tema, rere expressar, potser tòpicament, els seus dubtes sobre les seves possibilitats literàries i el sentit de la seva dedicació a l'escriptura. Hibernia o Irlanda, terra llunyana, desatesa pels tractadistes:

"Talia siquidem mihi dudum proponenti, diuque in animo anxie volenti, vix tandem angulus unus, quasi ab aliis relictus, terrarum scilicet finis Hibernicus orbis occurrit; nec ille omnino intactus; nullius tamen hactenus stilo absolute comprehensus" (TH, p. 6).

I això, per a oferir-ne un complet quadre i etnogràfic:

"Terrarum enimvero remotissimarum tam qualitates quam situs saltem a longe speculari, et abditas ab antiquo proprietates evolvere; rerumque omnium fere, quas vel mundo majori ad ornatum, vel minori ad usum natura produxit, tam naturas quam defectus enodare; necnon et naturae ipsius excursus tam stupendos explicare; variarumque gentium originalem a puncto lineam ducere; hominumque mores nosse multorum; et quoniam tarda et infirma est terra quam gerimus, parte nostri meliore mundum universum, mundique causas vel mente percurrere, et omnia in promptu habere, studiosis animis non ultima laus est" (TH, p. 7).

En funció de la seva complexitat, la *Partitio* de l'obra serà trimembre, la tercera part de la qual tractarà dels següents continguts:

"Tertia quidem de primis terrae istius incolis, singulisque seriatim diversarum nationum tam adventibus quam defectibus; de gentis Hibernicae, quae usque hodie insulam inhabitat, naturis et moribus; ejusdemque per advenas expugnationibus. Totam denique gentis hujus, usque ad nostra jam tempora, memoratu dignam producit historiam" (TH, p. 8).

Per a les dues primeres parts diu no comptar amb més fonts que la seva experiència i les seves indagacions; per a la tercera, disposa a més de velles cròniques, però que són desordenades -fragmentàries-, de contingut superflu i absurd, d'estil rude, que sols de tant en tant ofereixen excepcionals troballes com a gemmes entre la sorra de la mar:

"In tertia sola, de habitatoribus insulae, et gentium origine, aliquam ex eorum chronicis contraxi notitiam. Verumtamen ea quae ab ipsis diffuse nimis et inordinate, magnaue ex parte superflue satis et frivole, rudi quoque et agresti stilo congesta fuerant, non absque labore plurimo, tanquam marinas inter arenas gemmas eligens et excipiens, elegantiora quaeque praesenti

volumine quanto compendiosius potui lucidiusque digessi" (TH, p. 8).

Interessen totes aquestes acotacions perquè fan pensar en un informador decantat a una coneixença real del territori visitat, sobre la base de la seva visita i a partir de la seva experiència. Viatger informador mitjançant l'escriptura qui, sense rebutjar la recomposició històrica o mítica d'aquelles contrades, sembla atret pel paisatge humà, la informació sobre el qual pareix venir dels seus ulls. I malgrat aquí calgui recordar les cròniques antigues que potser ell t'heu desaperèixer, això no ha d'anul·lar absolutament l'evidència que Giraldus Cambrensis recorregué no pocs llocs d'Hibernia. I que fou dels primers en deixar-ne notícia avui documentada. Aquestes notícies, ell ho diu, es deurién fonamentalment a la seva experiència i a les seves indagacions, les d'ell, diligent escrutador triat per Henry II per a acompanyar el seu fill:

"... sed exploratoris officio fungens, cum in primis multa notarem aliis regionibus aliena nimis et prorsus incognita, sui que novitate valde miranda; coepi diligens scrutator eruere, quis terrae situs, quae natura, quae gentis origo, qui mores; quoties, a quibus, et qualiter subacta sit et expugnata; quae nova, quaeve secreta, contra solitum sui cursum, in occiduis et extremis terrarum finibus natura reposuit. Quos ultra fines nec terra subsistit, nec hominum vel ferarum habitatio est ulla: sed trans omnem horizontem in infinitum per investigabiles et occultas vias solus oceanus circumfertur et evagatur" (TH, p. 20).

Dels judicis expressats i dels continguts ordenats a *Topographia Hibernica* -fonamentalment a *Tertia* i un a *Prima*-, diguem-ne combinació del llegit amb l'escoltat i el vist, cal destacar-ne els següents, transcrits de l'original llatí i amb traducció catalana, realitzada tenint en compte l'edició anglesa de Th. Wright, intentant, però, per la meua finalitat, ésser més literal. Per l'interès que uns i altres tenen per a la intenció d'aquestes pàgines, s'ordenaran temàticament i acompanyats d'una clau indicadora a la qual es remetrà en arribar a l'apartat següent. Per no fracturar massa el text, no s'han extret algunes afirmacions breus sobre un tema que queden envoltades per un text més extens i sobre un altre tema majoritari. Això farà que es puguin creuar les referències. Atengui's al buidat immediat:

a) Justificació en tractar certs temes

"De gentis istius natura, moribus et cultu.

De gentis igitur hujus tam corporum quam mentium compositione, de utroque videlicet tam interiore quam exteriori cultu, pauca proponere non superfluum duxi" (TH, p. 149).

[Sobre la naturalesa, costums i forma de vida d'aquest poble. No he

considerat superflu informar una mica sobre la condició d'aquest poble tant corporalment com mentalment, és a dir sobre la forma d'ésser tant interior com exterior].

b) Aliments

b-1. "*Homines igitur isti cum nascuntur, non accurate, ut assolet, nutriuntur. Nam praeter alimenta, quibus, ne penitus deficiant, duris a parentibus sustentantur, per cetera fere cuncta naturae relinquuntur*" (TH, p. 150).

[Doncs aquests homes des que naixen no són alimentats amb cura, com se sol. En efecte, a més dels aliments aspres amb els quals, quan no falten totalment, són sustentats pels pares, per la resta quasi tot és confiat a la naturalesa].

b-2. "*... gens quaedam, quae barbaro nimis et abominabili ritu sic sibi regem creare solet. Collecto in unum universo terrae illius populo, in medium producit jumentum candidum. Ad quod sublimandus ille non in principem sed in beluam, non in regem sed exlegem, coram omnibus bestialiter accedens, non minus impudenter quam imprudenter se quoque bestiam profutetur. Et statim jumento interfecto, et frustatim in aqua decocto, in eadem aqua balneum ei paratur. Cui insidens, de carnibus illis sibi allatis, circumstante populo suo et convescente, comedit ipse. De jure quoque quo lavatur, non vase aliquo, non manu, sed ore tantum circumquaque haurit et bibit. Quibus ita rite, non recte completis, regnum illius et dominium est confirmatum*" (TH, p. 169).

[... un poble, el qual té per costum el més hàrbar i abominable ritus per a nomenar el seu rei. Reunit el poble en un lloc d'aquella terra, és portat enmig un ase blanc. Aquell ha d'ésser investit no com a príncep sinó com a bèstia, no com a rei sinó com a bandoler, aproximant-se junt a tots a quatre potes, es declara a si mateix com a bèstia no menys impúdicament que irreflexiva. I mort immediatament l'ase, i en bocins bullit en aigua, se li prepara el bany en la mateixa aigua. Una vegada dins, havent-li ofert aquelles carns, ell mateix en menja, voltat pel seu poble i participant. Per costum, allò en què s'ha rentat, absorbeix i heu, sense cap vas, ni amb la mà, sinó amb la boca, tant com li rodeja. En haver complert així amb això ritualment, el seu regnat i autoritat queden confirmats].

b-3. "*Cum vero panem et caseum ad comedendum eis obtulissent, utrumque ignorantes abnuerunt. Carnibus tantum, et piscibus, et lacte, se vesci sole-re dicebant*" (TH, p. 171).

[Quan pa i formatge els oferiren, desconixedors d'allò, els rebutjaren. Deien que sols de carns, peixos i llet solien alimentar-se].

b-4. "*Et cum a nautis expeterent, an ibi ad prandendum carnes ha-*

berent, et responsum acciperent in quadragesima carnes comedi non licere, ipsi de quadragesima nihil sciebant" (TH, p. 171).

[I com preguntaren als mariners si allí tenien carns per a esmorzar, i els donaren per resposta que durant la quaresma no és lícit menjar carns, ells desconeixien qualsevol cosa sobre la quaresma].

b-5. "*Et sic revertentes, panem unum et caseum secum retulerunt; ut prae admiratione suis ostenderent, quibus cibariis alienigenae vescerentur*" (TH, p. 171)

[I quan se'n tornaren, un pa i un formatge se'n portaren amb ells; aquells aliments amb els quals els estrangers s'alimentaven, que ensenyarien als seus per a sorpresa].

c) Costums

c-1. "*Non in cunabulis aptantur: non fasciis alligantur: non frequentibus in balneis tenera membra vel foventur, vel artis juvamine componuntur. Non enim obstetrices aquae calentes beneficio vel nares erigunt, vel faciem deprimunt, vel tibias extendunt. Sola natura quos edidit artus, praeter artis cuiuslibet adminicula, pro sui arbitrio et componit et disponit*" (TH, p. 150).

[No són posats en bressols: no són lligats amb faixes: no són els joves hanyats sovint, ni són adreçats amb cura. Pel que fa a les comares no usen aigua calenta ni alcen els nassos, ni baixen la cara, ni estiren les cames; sols la naturalesa, als que ha donat el cos, a més de l'ajut del seu art, compona i disposa amb el seu judici].

c-2. "*Sed cum a convictu mores formentur, quoniam a communi terrarum orbe in his extremitatibus, tanquam in orbe quodam altero, sunt tam remoti, et a modestis et morigeratis populis tam segregati, solam nimirum barbariem in qua et nati sunt et nutriti sapiunt et assuescunt, et tanquam alteram naturam amplectuntur.*

Quod igitur in his naturae, illud optimum: quicquid fere industriae, illud pessimum" (TH, p. 153).

[Però com els costums es modelen per convivència, com són tan llunyans de la resta del món, en els límits, essent com un altre món, tan separats dels pobles virtuosos i submisos, certament practiquen sols la barbàrie en la qual són nats i nodrits, i tal com una altra natura se'ls apega. En resum, qualsevol do natural en aquests (serà) òptim: quasi sempre el d'aprenentatge (serà) pèssim].

c-3. "*Nec etiam de anno, vel mense, vel hebdomada quicquam. Quibus etiam nominibus dies septimanae censerentur, penitus ignorabant*" (TH, p. 171).

[Ni (coneixien tampoc) res sobre l'any, o el mes, o la setmana. Fins amb quins noms dels dies de la setmana eren ordenats, del tot ho ignoraven].

c-4. "*Item gens haec, ab aliis diversa nimis et perversa, corporali tam manus quam capitis signo quod innuit abnuvit. Renuit quoque, quoties aliquibus abscessum indicit.*

Praeterea, viri in hac gente sedento, mulieres stando urinas emittunt.

Ad haec autem, prae omni alio populo, zelotypiae vitio laborat haec natio" (TH, pp. 171-172).

[Doncs, aquest poble, tan diferent d'altres i pervers, tant amb un gest de la mà com amb un signe del cap, t'accepta o rebutja. Refusa també sempre que indica l'allunyament a algú. Per altra part, en aquest poble el homes orinen seient i les dones dretes.

Així mateix, més que qualsevol altre poble, aquesta nació s'afanya en el vici de la gelosia].

c-5. "*Nec mirandum si de gente adultera, gente incesta, gente illegitime nata et copulata, gente exlege, arte invida et invisita ipsam turpiter adulterante naturam, tales interdum contra naturae legem natura producat*" (TH, p. 181).

[No deu sorprendre això (que hi hagi gent monstruosa): que entre gent adúltera, gent incestuosa, il·legítimament nada i unida, gent fora de la llei, adulterada la pròpia naturalesa ignominiosament, de manera dolenta i mai vista, la naturalesa produeix de vegades individus contra la llei natural].

d) Aspecte físic i vestimenta

d-1. "*Tanquam itaque probans quid per se valeat, fingere non cessat et figurare, quousque in robur perfectum, pulcherrimis et proceris corporibus, congruis et coloratissimis vultibus, homines istos provebat et producat*" (TH, p. 150).

[Com per a provar que el que ella (la naturalesa) és capaç de concebir no cesa de modelar i fer créixer, dóna i proveu a aquests homes d'un perfecte vigor, amb cossos formosos i alts, amb esguards agradables i rosats].

d-2. "*N^o Hibernienses naturae beneficio pulcherrimos, moribus et cultu turpissimos.*

Ceterum, licet ad plenum naturae dotibus excolantur, barbarus tamen tam barbarum quam vestium, necnon et mentium cultus, eos nimirum reddit incultos. Laneis enim tenuiter utuntur, et his omnibus ferme nigris, quia terrae istius oves nigrae sunt, et barbaro ritu compositis. Caputiis namque modicis assueti sunt et aretis, trans humeros deorsum cubito tenus protensis, variisque panniculorum generibus plerumque consutis: sub quibus et, palliorum vice, phalangis. Laneis quoque utuntur seu braccis caligatis, seu caligis braccatis, et his plerumque colore fucatis" (TH, p. 150),

[Sobre el favor de la naturalesa als més formosos habitants d'Hibernia, sobre els costums i l'aspecte dels més repugnants.

Però (aquest poble) malgrat plenament dotat pels dons de la naturalesa, el barbarisme, tant per la manera hàrbara de la vestimenta com de l'esperit, a ells els fa certament incults. Així, s'utilitza molt poc la llana i quasi tota negra, ja que les ovelles d'aquesta terra són negres, i es fa d'una manera primitiva. En efecte s'acostumen les caputxes petites i cenyides, que pengen sota les espatlles, allargant-se cap avall la mida d'un colze, normalment fetes de panys en diferents gèneres: en substitució dels mantells sota aquelles tires. També s'utilitza de llana o calça, aquests normalment tenyits de color].

d-3. "*Gens igitur haec gens barbara, et vere barbara. Quia non tantum barbaro vestium ritu, verum etiam comis et barbibus luxuriantibus, iusta modernas novitates, incultissima; et omnes eorum mores barbarissimi sunt*" (TI, pp. 152-153]

[Doncs, aquest poble és un poble hàrbar, vertaderament hàrbar. No sols per la manera hàrbara de vestir-se sinó per la manera de deixar-se els cabells i les barbes exagerades, precisament com les modernes novetats; i tots els seus costums són propis dels hàrbars].

d-4. "*Erant autem in ea homines duo, nudis omnino corporibus, praeter zonas latas de crudis animalium coriis quibus stringebantur. Habebant etiam Hibernico more comas perlongas et flavas, trans humeros deorsum, corpus ex magna parte tegentes*" (TH, p. 170).

[Hi havia en ella (la barca) dos homes, amb els cossos completament nus, excepte que rodejaven les parts del costat amb cinturons de pells d'animals. Tenien, segons costum d'Hibernia, els cabells llargs i rossos, sota les espatlles, cobrint-los gran part del cos].

d-5. "*Nec vestibus ullis utebantur, nisi coriis animalium interdum in magna necessitate*" (TH, p. 171).

[Ni portaven cap vestimenta, excepte pells d'animals en casos de gran necessitat].

d-6. "*Veruntamen viri qui ecclesiastica gaudent immunitate, et quos viros ecclesiasticos vocant, quanquam laici et uxorati, comis quoque perlongis trans humerum diffusis, solum armis renuntiantes in signum protectionis pontificali impositione amplas in capite coronas habent*" (TH, p. 171).

[Així és també que els homes que gaudeixen d'immunitat eclesiàstica, i són anomenats homes eclesiàstics, (són) laics i casats, i amb cabells llargs caient més enllà de les espatlles, sols que renuncien a les armes, i tenen en senyal de protecció per autorització papal en el cap grans corones i garlandes].

d-7. "*De corpore vitiatu in hac natione quamplurimis.*

Ad haec autem tot caecos natos, tot claudos, tot corpore vitiatos, et naturae beneficio destitutos, in alia non vidimus natione. Sicut enim qui bene formantur, exquisitissime, et nusquam melius; sic et qui male, nusquam pejus. Et sicut egregie proveniunt quos naturae benignitas elimaverit, sic et enor-

miter prodeunt quos benigno favore destituerit' (TH, p. 181).

[Sobre els molt deformes de cos en aquesta nació.

Per altra part no hem vist en cap altra nació tants homes nats cecs, tants coixos, tants imperfectes de cos, i mancats del benefici de la natura. Però en efecte els qui són ben formats, (són) els més bells, els qui (són) lletjos, en cap lloc (n'hi ha de) pitjors. I així com als qui la generositat de la naturalesa perfecciona excel·lentment creixen, també als qui priva de benigne favor irregularment neixen].

e) Caràcter

e-1. "*De eorum nequitiis et proditiionibus.*

Praeterea, prae omni alia gente proditiionibus semper insistent; fidem datam nemini servant. Fidei et sacramenti religionem, quam sibi observari sumopere volunt, aliis praestitam quotidie violare nec verecundantur nec verentur. Unde et cum cautelas omnes adhibueris, cum securitati et indemnitati tuae, tam sacramentis et obsidibus, quam amicitiiis firmiter junctis, et beneficiis multimode collatis, modis omnibus invigilaveris, tunc primo timendum est tibi, quia tunc praecipue ipsorum vigilat malitia, cum ex securitatis abundantia te tibi praesenserint non vigilare. Tum demum at artem nequitiae, tum ad consueta fallaciae tela recurrunt, ut, sumpta securitatis occasione, laedere valeant vel improvisum" (TH, p. 165).

[Sobre les seves iniquitats i traïcions.

Doncs, més que qualsevol altra gent cauen en les traïcions; mai mantenen la fidelitat promesa. Ni s'avergonyeixen ni temen violar constantment contra els altres l'assegurada pràctica religiosa de la fe i el jurament, la qual volen per damunt de tot observar entre ells. Doncs, en haver posat tota la cautela, per la teva seguretat i salvaguarda, tant amb jurament i ostatges, com amb tractats fermament fets, i portant protecció de moltes menes, de totes maneres vigilaràs, (perquè) llavors és el moment de recel per a tu, perquè aleshores llur deslleialtat vigila, quan et presumeixen que per l'abundància de seguretat no vigiles. Llavors es llencen a la pràctica de la iniquitat, llavors recorren a les armes habituals de l'engany per poder atacar-te de sobte, en haver triat l'ocasió amb seguretat].

e-2. "*... ut iniquitatis affectum facilius perduxerint ad effectum"* (TH, p. 165).

[... perquè puguin dur a terme més fàcilment qualsevol iniquitat].

e-3. "*Est etenim gens haec gens inconstans, gens varia, gens versipellis et versuta: gens sola instabilitate stabilis, sola infidelitate fidelis:*

"Hoc firmum servans, quod nunquam firma: fidele.

Hoc solum retinens, quod nesciat esse fidelis."

Est igitur longe fortius timenda eorum ars, quam Mars; eorum pax, quam fax; eorum mel, quam fel; malitia quam militia; proditio quam expeditio; amicitia defucata, quam inimicitia despicata. Haec enim horum sententia:

"Dolus, an virtus; quis in hoste requirat?"

Hi mores: "Nec in bello fortes, nec in pace fideles" (TH, p. 166).

[En efecte aquest poble és inconstant, un poble mudable, un poble astut i murri: un poble sols estable en la inestabilitat, sols fidel en la infidelitat:

"Fins aquest punt s'observa ferm, encara que mai fermament:

Fins aquest punt sols es manté fidel, perquè no sap ésser fidel". Doncs, el seu talent és molt més temut que Mars; la seva pau, com la teia; llur mel, com la fel; la maldat com la bel·licositat; la traïció, com l'atac; l'amistat aparent, com l'enemistat rencorosa. En efecte heus aquí la seva màxima:

"Frau o virtut; qui li ho demanarà a l'enemic?" Això és: "Ni en la guerra valents, ni en la pau fidels"]

f) *Cavalcadura*

f-1. *"Item sellis equitando non utuntur, non ocreis, non calcaribus. Virga tantum, quam manu gestant, in superiori parte camerata, tam equos excitant quam ad cursus invitant.*

Frenis quidem utuntur, tam chami quam freni vice fungentibus. Quibus et equi, semper herbis assueti, ad pabula nequaquam impediuntur" (TH, p. 150).

[Així mateix, per a cavalcar, no s'utilitza la sella, ni botes, ni esperons. Tan sols una vara, la qual en la mà porten, corbada en la part superior, tant per a animar els cavalls com per a guiar-los.

S'utilitzen frens, que serveixen tant com a brida com a fre. I amb els quals els cavalls no són privats de forratge, sempre acostumats a les herbes].

f-2. *"Tam mulieris quoque quam mares divaricatis cruribus, tibiisque utrinque protensis, equitare solent"* (TH, p. 172).

[Tant les dones com els homes solen muntar amb les cames obertes i cadascuna de les tíbies allargades cap a davant].

g) *Armament*

g-1. *"Praeterea, nudi et inermes ad bella procedunt. Habent enim arma pro onere; inermes vero dimicare pro audacia reputant et honore.*

De tribus armorum generibus.

Tribus tantum utuntur armorum generibus; lanceis non longis, et jaculis binis; in quibus et Basclensium morem sunt imitati; securibus quoque amplis,

fabrili diligentia optime chalibatis, quas a Norwagiensibus et Oustmannis, de quibus post dicitur, sunt mutuati.

Una tantum manu, et non ambabus, in securi percutiunt, pollice desuper manubrium in longum extenso ictumque regente; a quo nec galea caput in conum erecta, nec reliquum corpus ferrea loricae tricultura tuetur.

Unde et in nostris contigit temporibus, totam militis coxam, ferro utrinque fideliter vestitam, uno securis ictu praecisam fuisse: ex una equi parte coxa cum tibia, ex altera vero corpore cadente moribundo.

Lapides quoque pugillares, cum alia defecerint, hostibus in conflictu damnosissimos, prae alia gente promptius et expeditius ad manum habent' (TH, pp. 150-151).

[A més, nus i inermes van a la guerra. En efecte tenen l'arma per una càrrega; vertaderament consideren com a audàcia i honor lluitar inermes.

Sobre els tres tipus d'armes.

Sols utilitzen tres tipus d'armes; llances no llargues i dues javelines; en les quals s'imita el costum dels bascos; també grans destrals, fetes amb diligència i òptimament acerades, les quals són a imitació dels noruecs i dels homes de l'est, dels quals després es parlarà. Tan sols amb una mà, i no amb les dues, colpegen amb la destral, prenent el mànec de la destral de dalt al llarg i fermament; amb el qual, ni el casc posat sobre el cap, ni la fèrria malla que defén el cos, resisteix el cop.

Doncs, ha succeït en els nostres temps, que fou amb un cop de destral tallada la cuixa d'un cavaller, malgrat (estava) curiosament coberta de ferro: va caure d'una part del cavall la cuixa amb la tibia, de l'altra vertaderament el cos moribund. També llencen pedres com el puny més ràpidament i presta que altre poble, quan manquen d'altres armes, molt danyoses contra els enemics en la batalla].

g-2. *"De securi, quam semper in manu quasi pro baculo bajulant.*

De antiqua, immo iniqua consuetudine, semper in manu quasi pro baculo securim bajulant; ut iniquitatis affectum facilius perduxerint ad effectum. Quocumque se vertant, hanc praevectant. Visa igitur opportunitate, et occasione captata, non haec ut gladius evaginatur, non ut arcus tenditur, non ut lancea protenditur. Citra omnem praeparatum parum elevata letale vulnus infligit. Ad manum igitur, immo in manu semper et in promptu est, quod ad mortem sat est. A securibus itaque nulla securitas: si securum te reputes, securim senties. Te sponte in periculum mittis, si securim admittis, et securitatem amittis' (TH, pp. 165-166).

[Sobre la destral, que sempre porten a la mà com a bàcul.

Per un antic i inic costum, sempre porten una destral a la mà com a bàcul; perquè puguin dur a terme qualsevol iniquitat més fàcilment. Doncs, la porten amb ells, la transporten davant. Doncs, vista l'oportunitat, i aprofitada l'ocasió, aquesta no ha d'ésser desembeïnada com

l'espasa, ni d'ésser llençada com una llança. Abans que cap arma preparada, un poc alçada, assesta un cop mortal. Doncs, a prop de la mà, i, més encara, en la mà, està sempre disponible, per a donar mort. Amb les destrals (no hi ha) cap seguretat: si et creus segur, sentiràs la destral. Tu mateix sense cura et poses en perill, si permetes la destral, la seguretat rebutges].

b) Formes i mitjans de vida

h-1. "*Est autem gens haec gens silvestris, gens inhospita; gens ex bestiis solum et bestialiter vivens; gens a primo pastoralis vitae vivendi modo non recedens.*

Cum enim a silvis ad agros, ab agris ad villas, civiumque convictus, humani generis ordo processerit, gens haec, agriculturac labores aspernans, et civiles gazas parum affectans, civiumque jura multum detrectans, in silvis et pascuis vitam quam hactenus assueverat nec desuescere novit nec descire. N^o quod, otiositatis vitio, a pastoralis vita non receditur; arva non coluntur, omiferarum arborum et metallorum genera non proveniunt.

Agris igitur passim utuntur pascuis, parum floridis, cultis parce, consitis parcissime. Sunt enim culti quidem, neglecti cultorum, agri perpauci; plurimi tamen, sui natura, fertiles et secundi.

Vacat arborum virtus invita, dum et optimis agris desunt agricolae, "Desuntque manus poscentibus arvis."

Pomiferarum autem arborum, quam pauca reperies hic genera: et hoc non telluris natura, sed cultoris minor facit industria. Peregrinas namque arborum species, quas optime tellus exhiberet, otiosus cultor non exercet.

Arborum autem species quatuor, quas insula Britannica citra cultoris operam per se producit, hic deficiunt; castanus et fagus fertiles, aralus et buxus fructum non ferentes, scyphos tamen et manubria largientes. Prae terris autem omnibus quas intravimus, longe copiosius amaro hic succo taxus abundat; maxime vero in coemeteriis antiquis, locisque sacris, sanctorum virorum manibus olim plantatas, ad decorem et ornatum quem addere poterant, arborum istarum copiam videas.

Item abundat et abiete silvositas Hiberniae, thuris et incensi matre.

Metallorum quoque diversorum genera, quibus venae scaturiunt interiores, ejusdem otiositatis vitio nec ad usum prodeunt nec proficiunt. Aurum enim, quo et abundare quaerunt, et quod adhuc Hispanico more sitiunt, commerciorum gratia scrutantes oceanum mercatores advectant.

Item non lino vel lanificio, non aliquo mercimoniorum genere, nec ulla mechanicarum artium specie vitam produciunt. Solum enim otio dediti, solum desidiaei dati, summas reputant delicias labore carere, summas divitias libertate gaudere" (TH, pp. 151-152).

[Aquest és un poble salvatge, un poble inhòspit; un poble que viu sols de les bèsties i com a hústies; un poble que no s'ha allunyat de la primera forma de viure, la de la vida pastoril.

En efecte, mentre l'ordre del gènere humà progressa de les selves als camps, dels camps a les viles i a la condició de cívic, aquest poble, menyspreant les feines de l'agricultura, i interessant-li poc les riqueses ciutadanes, i (essent) molt detractor de les institucions civils, continua, sense desacostumar-se ni abandonar-la, la vida que acostumaven els avantpassats en les selves i en les pastures.

Sobre com, pel vici de l'oci, la vida salvatge no s'acaba; els sembrats no són cultivats, i els diferents tipus d'arbres fruiters i de metalls no es produeixen.

Doncs, per tot arreu els camps són utilitzats com a pastures, poc florides, rarament cultivades, sembrades molt rarament. En efecte, per la negligència dels cultius, els camps cultivats són molt pocs; amb tot, molts, per la seva naturalesa, són fèrtils i fecunds. L'energia dels sembrats malgrat ella mateixa no produeix, quan els millors camps es des-cuiden pel llaurador:

“Als sembrats que demanen, no els ajuda una mà”.

D'arbres de fruites, molt pocs tipus aquí es troben: i això no per la naturalesa de la terra, sinó que ho fa el mínim treball de cultiu. Perquè el mandrós agricultor no planta les espècies estrangeres d'arbres, les quals aquesta terra faria créixer òptimament.

(Hi ha) quatre espècies d'arbres, el treball de cultiu de les quals a l'illa britànica es produeix, que aquí són escasses, el castanyer i el faig són fèrtils, l'arulus i el boix no donen fruit, no obstant són útils per a copes i anses. Més que en qualsevol altres terres que visitarem, abunda molt copiosament aquí el teix amb el suc amargós; vertaderament veuràs la major quantitat d'aquests arbres en cementiris antics, i en llocs sagrats, plantats en altre temps per les mans d'homes sants, per afegir la bellesa i l'ornament que poguessin. Les selves d'Hibernia també són abundants en avet, productor de diferents tipus d'encens.

Hi ha també gèneres de diversos metalls, dels quals les vetes van soterràniament, i pel mateix vici d'ociositat ni són extretes ni aprofitades per a ús. Fins i tot l'or, el qual tots volen tenir, i que inclús estan àvids per la manera hispànica (de treballar-lo), el prenen els mercaders que travessen l'oceà per motiu comercial.

Tampoc no produeixen ni lli ni llana, ni cap altre producte comercial, ni cap mena d'habilitat mecànica. En efecte, sols es lliuren a l'oci, sols es donen a la desídia, consideren que la major delícia és freturar de treball, i la major possessió gaudir de la llibertat].

h-2. “... *de qua non longe post et cymbulam modicam ad se viderunt remigantem, arctam et oblongam, vimineam quidem, et coriis animalium extra contextam et consutam*” (TH, p. 170).

[No lluny de la qual (terra) veiérem una petita barca navegant cap

a ells, estreta i allargada, feta de branques i coberta i cosida amb pells d'animals].

h-3. "*Ipsi vero cuncta quae ibi videbant tanquam nova admirari coeperunt. Navem enim magnam et ligneam, humanos etiam cultus, sicut asserebant, nunquam antea viderant*" (TH, p. 171).

[Vertaderament ells començaren a mirar tot el que veien com a nou. Doncs, asseguraren que abans mai havien vist una nau tan gran i de fusta, ni res propi de l'home civilitzat].

i) Religiositat

i-1. "*De Hiberniensibus in fidei rudimentis incultissimis.*

Cum autem a tempore Patricii, per tot annorum curricula, fides in insula fundata fuerit, et fere continue pullulaverit, mirum quod gens haec in fidei rudimentis hactenus manserit tam inculta. Gens enim haec gens spurcissima, gens vitii involutissima, gens omnium gentium in fidei rudimentis incultissima. Nondum enim decimas vel primitias solvunt; nondum matrimonia contrahunt; non incestus vitant; non ecclesiam Dei cum debita reverentia frequentant. Quinimmo, quod detestabile valde est, et non tantum fidei sed et cuilibet honestati valde contrarium, fratres, pluribus per Hiberniam locis, fratrum defunctorum uxores non dico ducunt, sed traducunt; immo verius seducunt, dum turpiter eas et tam incestuose cognoscunt; veteris in hoc testamenti non medullae sed cortici adhaerentes, veteresque libentius in vitii quam virtutibus imitari volentes" (TH, pp. 164-165).

[Sobre els molt incults rudiments en la fe dels habitants d'Hibernia.

Doncs, com en el temps de Patrici, fa molt de temps, la fe fou implantada a l'illa, i es propagà quasi continuadament, és sorprenent que aquest poble es mantingui des d'antic tan incult en els rudiments de la fe. En efecte, aquest poble és el poble més immund, el poble més aviciat, el poble més incult de tots els pobles en els rudiments de la fe. Mai paguen delme ni primers fruits; no contrauen matrimoni; no eviten l'incest; no freqüenten l'església de Déu amb la deguda reverència. Més encara, el que és més detestable, i no sols contrari a la fe sinó a tot el que és més honest, els gemans, en molts llocs al llarg d'Hibernia, no dic que prenguin les esposes dels germans difunts, sinó que se les emporten; així, en veritat, les sedueixen, viciosament i incestuosament les tracten; acollint-se en això no a la medulla sinó a la corfa de l'Antic Testament, i volent imitar més a gust els vells en els vicis que en les virtuts].

i-2. "*De multis in insula nunquam baptizatis, et ad quos nondum fidei doctrina pervenit. Ad haec autem, quamvis tanto jam tempore in terra ista fundata fides adoleverit, in nonnullis tamen ejusdem angulis multi adhuc sunt non baptizati, et ad quos ex pastoralis negligentia fidei nunquam doctrina pervenit*" (TH, p. 170).

[Sobre els molts (habitants) mai batejats a l'illa, i als quals encara no els ha arribat la doctrina de la fe. Doncs, malgrat la fe predicada ha crescut en aquesta terra (o illa, seg. doc.) fa molt de temps, no obstant en algunes de les seves contrades molts no estan batejats, i als quals, per la negligència del pastor, la doctrina de la fe no els ha arribat].

i-3. "*Cumque ab ipsis quaereretur, an Christiani et baptizati fuissent, responderunt de Christo se nihil hactenus vel audisse vel scivisse*" (TH, p. 171).

[Com per aquells mateixos (els mariners) se'ls va preguntar, si eren cristians i batejats, respongueren que fins el present res havien escoltat ni conegut sobre Crist].

j) Rituals

"*Primo compaternitatis foedera jungunt: deinde ter circa ecclesiam se invicem portant: postmodum ecclesiam intrantes, coram altari reliquiis sanctorum appositis, sacramenti multifarie praestitis, demum missae celebratione, et orationibus sacerdotum, tanquam desponsatione quadam indissolubiter foederantur*" (TH, p. 167).

[Primerament es concerten els pactes de compaternitat: llavors van junts al voltant de l'església: després, en haver entrat a l'església, davant l'altar s'uneixen igual que en unes noces i indisolublement, col·locats vora les relíquies dels sants, confirmats tots els sagraments, mitjançant la celebració de la missa i les oracions del sacerdot].

k) Geografia

k-1. "*Tantae siquidem Hibernia quantitate esse potest, quantae, circumscriptis Wallia et Scotia, potior insulae Britannicae parts, regibusque antiquitus appropriata*" (TH, p. 24).

[Ja que Hibernia pot ésser en extensió tan gran com, excloses Gal·les i Escòcia, pot ésser la part de l'illa Britànica, des d'antic pels reis dominada].

k-2. "*Est igitur in boreali et ulteriori Ultoniae parte, scilicet apud Kenelcunnil...*" (TH, p. 169).

[Doncs, hi ha un poble en la part nord i més remota d'Ultonia (Ulster), és a dir, a prop de Kenelcunnil (Tirconnell, actual comtat de Donegal) ...].

k-3. "*Audivi enim nautis quibusdam, quod cum quadragesimali quodam tempore ad boreales et inexcrutabiles Connactici maris vastitates vi tempestatis depulsi fuissent, tandem sub insula quadam modica se receperunt: ubi et anchorarum morsu, funiumque triplicium, immo multiplicium tenacitate se vix retinuerunt. Residente vero infra triduum tempestate, et restituta tam aeri*

serenitate quam mari tranquillitate, apparuit non procul facies terrae cuiusdam, eis hactenus prorsus ignote" (TH, p. 170)

[En efecte, he sentit a uns mariners que, quan anaren en Quaresma, llençats per la violència d'una tempesta, a les vastituds boreals i explorades del mar de Connactici (Connaught), es refugiaren llavors junt a una petita illa: on amb tenacitat i treball es mantingueren amb ajut de les àncores, de tres cordes (mida de profunditat) o més. Així es quedaren tres dies sota la tempesta, i recuperada tant la serenitat de l'aire com la tranquil·litat de la mar, aparegué no lluny la imatge de la terra, abans o fins llavors a ells desconeguda].

1) Llengua

"De quibus cum audissent, quod de quadam Connacticae parte fuissent, et Hibernica lingua loquerentur, intra navem eos adduxerunt (TH, pp. 170-171).

[Com els sentiren, com eren de la regió de Connatica (Connaught) i com parlaven la llengua d'Hibernia, els pujaren dins la nau].

Experiència de viatge -i de viatger- i aprenentatge documental -de lector, per tant- aquestes dades i altres dels escrits de Giraldus Cambrensis tingueren fort ressò. I força divulgació. Cal pensar en el Giraldus Cambrensis personatge públic a l'espai britànic. També en el seu esmentat reconeixement a París per a una projecció continental de les seves obres. El seu nom i la seva coneguda trajectòria avalaven el seu missatge. Potser, però, res com el propi autor i l'estima que li mereixia la seva producció féu tant en aquest sentit. És, d'acord amb això, que a Henry II, com fàcilment fan altres, no li presenta ni or ni falcons abundants a l'illa d'on retorna, sinó *un present digne d'un magnànim príncep* i que *el temps no pugui destruir*:

"Poteram quidem, ut alii, aurea forte munuscula, falcones, et accipitres, quibus abundat insula, vestrae sublimitati destinasse. Sed quia magnanimo principi parvi pendenda putavi, quae de facili praeterire possunt et perire; ea potius curavi celsitudini vestrae mitti, quae non possunt amitti; illis posteritatem per vos instruere, quae nulla valeat aetas destruere" (TH, p. 21).

Així dedica al rei *Topographia Hibernica*, a més, recordi's, llegida públicament; doble acció -dedicatòria i lectura- que parla d'autorespecte -vanitat?- i de divulgació de la pròpia obra. Doble i segurament complementari vessant d'un únic convenciment -estima per la seva obra que el converteix en el seu millor publicista- que es fa palès també en la rememoració que de la seva anada a Roma fa a De Rebus a se Gestis (cap. XVIII): als peus d'Innocenci III li oferirà el seu respecte i presents, essent aquests les seves obres perquè mentre altres us presenten lliures, nos us oferim llibres:

“Alpes itaque transcendens, et Italiam ac Tuscaniam transcurrens, circa festum Sti. Andreae Romam pervenit; et accedens ad pedes papae sc. Innocentii III, qui tunc praesidebat, et papatus ejus anno secundo, vi. libros suos, quos ipse studio magno compegerat, ei presentavit; dicens etiam inter caetera: “Praesentant vobis alii libras, sed nos libros”. Libros autem illos papa, quia copiose literatus erat et literaturam dilexit, circa lectum suum indivisos per mensem fere secum tenuit, et elegantia ac sententiosa verba cardinalibus adventantibus ostentabat; deinde vero singulis cardinalibus singulos precario concessit. Gemmam autem Sacerdotalem prae caeteris dilectam a se separari non permisit” (DRSG, p. 119).

En aquest record l'autor destaca com el culte Pontífex mostrà la seva preferència per Gemma Sacerdotalis entre els sis llibres portats fins a Roma. Hi figurava entre ells *Topographia Hibernica*? Tant se val. El recordatori d'aquestes cites i circumstàncies és per fer valer la idea d'una divulgació dels seus escrits que comença amb l'actitud i l'acció del propi escriptor. Resultat en part d'això i en part del prestigi que anaren prenent els seus escrits, és la rica documentació per la qual s'han conservat. Pel que aquí interessa, de *Topographia Hibernica*, llistat i notícies sobre els documents existents han estat sistematitzats per R. Bartlett [1982: pp. 213-214]. Hi queda provada la presència del text en fons insulars i continentals, la continuïtat de l'interès per l'obra entre els segles XIII i XVII, entre els quals fou repetidament copiada, i l'existència de recensions i traduccions de l'original llatí. Ja hi tornarem. Quedin per ara presentades la figura de Giraldus Cambrensis i part -la que aquí interessa- de les seves notícies irlandeses. Figura i paisatge que conjuguen la provatura d'un homo viator que ens apropa a una Edat Mitjana ben dinàmica i, en la qual, no cal pensar que l'escriptura fos sempre aliena a l'experiència. Experiència transmesa per l'escriptura, a ella, font d'informació, acudiria l'home medieval posterior que s'en-caminés cap a idèntiques contradetes.

Joan M. Ribera Llopis
Universitat Complutense de Madrid